

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
Давиденко І.В.

(підпис)

“ ___ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
за магістерською освітньою програмою
«Управління готельним та ресторанным бізнесом»

на тему: «Впровадження маркетингових інструментів для створення
екологічних місць розміщення туристів
(на прикладі сільської екосадиби)»

Виконавець:

студентка ФМЕ

Катренко Анастасія Віталіївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри туристичного та
готельно-ресторанного бізнесу

Михайлюк Олена Леонідівна _____

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СФЕРІ РОЗМІЩЕННЯ ТУРИСТІВ	5
1.1. Стандарти екологічної сертифікації	5
1.2. Світовий досвід створення екоготелів та екосадиб	16
1.3. Обґрунтування необхідності маркетингової діяльності у сфері розміщення туристів	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ..	35
2.1. Характеристика сучасного стану туристичної галузі України. . .	35
2.2. Сучасний стан і перспективи розвитку екологічного туризму . .	41
2.3. Національний досвід створення екоготелів та екосадиб.	47
РОЗДІЛ 3. МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ МІСЦЬ РОЗМІЩЕННЯ ТУРИСТІВ (на прикладі екологічної садиби). ..	55
3.1. Програма Green key для України і екологічна сертифікація «Українська гостинна садиба"	55
3.2. Методика облаштування екологічної садиби	60
3.3. Економіка та просування послуг екологічної садиби	70
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Концепція екологізації сфери послуг почала впроваджуватися у розвинутих країнах світу ще у IX ст. Сьогодні у світі нараховується близько 4 тис. готелів, які в той чи інший спосіб намагаються знизити рівень шкоди довкіллю. «Зелений» туризм почав розвиватися в Україні близько десяти років тому й відтоді його популярність тільки зростає. Щороку кількість клієнтів екологічних готелів збільшується на 10%.

Для задоволення потреб зростаючих туристичних потоків збільшується кількість підприємств готельного господарства. Найчастіше вони сконцентровані у «важливих» екосистемах, до яких належать пляжі, узбережжя річок і озер, горив, території з гарними краєвидами недоторканої природи. Наявність екологічного сертифікату або приставки «еко-» у назві готелю може підвищити відвідуваність готелю.

Посилення соціально-етичної спрямованості бізнесу і посилення вимог до безпеки послуг для людини і навколишнього середовища вже на стадії бізнес-проекування формує завдання надати новій послугі необхідний рівень конкурентоспроможності з урахуванням розгорнутого екологічного складника.

Частка екоготелів у країнах Західної Європи та США відносно невелика і рідко перевищує 20% від загальної кількості готелів. В Україні їх набагато менше. Кошторис будівництва екоготелю може відрізнятись від стандартного мінімум удвічі. У країнах Західної Європи створені спеціальні фонди, які або надають кредит під дуже низькі відсотки для будівництва екоготелю, або дарують частину обладнання для її роботи. В Україні такої практики немає. Тому всі ці витрати неминуче позначаються на вартості проживання: прайси як мінімум на 30% вищі порівняно з іншими готелями.

Тому в Україні часто лише деякі елементи екологічності мають перебування туристів. Це можуть бути безпечні миючі засоби, ощадливі

душі, санвузли тощо. Деякі готелі пропонують своїм відвідувачам лише екологічно чисті продукти. Все це дозволяє отримати диплом міжнародної організації про те, що готель дружній до навколишнього середовища. Таких організацій існує декілька, в Україні поширена програма «Зелений ключ», розроблена французькою компанією FEE та датською HORESTA.

Питаннями розвитку екологічного туризму висвітлюються у наукових дослідженнях Дмитрука О.Ю. [16], Кравченко Н.О. [28], Ніколаєнко Д.О. [51], Храбоченко В.В. [73]; специфіку зеленого сільського туризму описують Гальцова І. [12], Зінько Ю.В.[20], Кучер О.О. [32]; питання розвитку сільського екологічного туризму України висвітлюються у працях: Нездоймінова С. Г.[**Error! Reference source not found. - Error! Reference source not found.8**], Галасюк С.С. [42], Михайлюк О.Л. [**Error! Reference source not found.5-38**] та ін.

Мета дослідження: проаналізувати досвід створення в Україні екологічних місць розміщення туристів.

Завдання:

- дослідити стандарти екологічної сертифікації;
- проаналізувати світовий досвід створення екоготелів та екосадиб;
- обґрунтувати необхідності маркетингової діяльності у сфері розміщення туристів;
- дослідити сучасний стан туристичної галузі України;
- проаналізувати сучасний стан і перспективи розвитку екологічного туризму;
- використати національний досвід створення екоготелів та екосадиб;
- проаналізувати програму Green key для України і екологічну сертифікацію «Українська гостинна садиба»;
- розробити методіку облаштування екологічної садиби;
- запропонувати економіку та просування послуг екологічної садиби.

Об'єкт дослідження – екологічні місця для розміщення туристів у світі та Україні.

Предмет дослідження – процес впровадження маркетингових інструментів для створення екологічних місць розміщення туристів.

Інформаційна база дослідження. Дослідження проводилося на основі аналізу нормативно-правових документів європейських країн, України та інших держав, статистичних даних держкомстату України, літературних та Інтернет-джерел.

Методи дослідження: порівняльного, історичного, статистичного аналізу - для аналізу умов розвитку туризму; аналогії, метод аналіз-синтез, системно-структурний – для систематизації основних понять.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у наступному:

- досліджені стандарти екологічної сертифікації;
- проаналізований світовий досвід створення екоготелів та екосадиб;
- обґрунтована необхідність маркетингової діяльності у сфері розміщення туристів;
- досліджений сучасний стан туристичної галузі України;
- проаналізований сучасний стан і перспективи розвитку екологічного туризму;
- використаний національний досвід створення екоготелів та екосадиб;
- проаналізовано програму Green key для України і екологічну сертифікацію «Українська гостинна садиба»;
- розроблено методику облаштування екологічної садиби;
- запропоновано економіку та просування послуг екологічної садиби.

Структура і зміст роботи. Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів; містить 26 таблиць, 3 рисунків, 5 додатки, висновки і пропозиції. Список літератури складається з 83 найменувань.

Публікації та апробація результатів дослідження.

1. Катренко А.В. Маркетингові інструменти створення екологічних місць розміщення для туристів .- Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених «Туристичний та

готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України .- ОНЕУ, Одеса.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Розвиток зеленого бізнесу є стратегічним завданням української економіки. Він надає беззаперечні економічні, технологічні та ринкові переваги. Інтеграція вітчизняних підприємств у ряди екологічно орієнтованих призведе до зниження антропогенного впливу на довкілля, покращення якості його компонентів, а також підвищення ресурсо- та енергоефективності виробництва.

Збалансований розвиток туризму в сільських регіонах можливий лише за умови введення у практику науково-обґрунтованих управлінських підходів як на регіональному, так і на державному рівнях. Реалізація ефективних управлінських заходів неможлива без попередньої оцінки екологічного стану території, проведення моніторингових спостережень, виявлення існуючих і потенційних небезпек та джерел впливів на довкілля. Проте, існує низка проблемних питань, які стають на заваді розвитку агротуризму, а саме:

- політико-економічна, соціальна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку агротуризму;
- відсутність налагодженого механізму раціонального використання природного, історико-культурного потенціалу територій для потреб туризму;
- низький рівень туристичної інфраструктури й комунікацій;
- недостатній рівень кадрового і рекламно-інформаційного забезпечення тощо.

Вище зазначені проблеми можна вирішити за рахунок проведення виваженої політики державного регулювання розвитку агротуризму. На шляху до подолання проблем необхідно:

- сформувати та запровадити у практику науково-методичні, теоретичні підходи щодо сутності й перспектив розвитку еколого-збалансованої туристичної діяльності у сільських регіонах;
- розробити систему індикаторів розвитку агротуризму;

- вдосконалити систему оцінних критеріїв придатності сільських територій для організації агротуризму з урахуванням екологічної ситуації регіону;

- обґрунтувати рекомендації власникам агросадіб щодо раціонального використання агрохімікатів та вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції в умовах розвитку агротуристичної діяльності.

Перешкодами для здійснення сільського зеленого туризму є відсутність сприятливої законодавчої бази для розвитку зеленого туризму; необхідне створення інфраструктури зеленого туризму: фінансових установ для кредитування господарів, системи підготовки кадрів, культурно-побутової бази села, транспортної мережі. Маркетингова політика розвитку сільського туризму включає формування позитивного іміджу України як привабливої для туризму країни, що сприятиме збільшенню туристичних потоків до України, шляхом:

- розробки та реалізації маркетингової стратегії просування національного туристичного продукту;

- маркетингового просування офіційного туристичного бренду України;

- створення та ведення іноземними мовами туристичного Інтернет-порталу “Відвідай Україну” (“Visit Ukraine”) із представленням у єдиному форматі достовірної та актуальної інформації про туристичні можливості регіонів та міст України;

- розроблення, виготовлення та поширення в Україні та за кордоном друкованої продукції, яка пропагує туристичні можливості нашої держави;

- презентації туристичного потенціалу України на національних та міжнародних виставково-ярмаркових заходах, конференціях, форумах тощо;

- становлення інституту саморегульованих організацій у сфері туризму та курортів (створення національної туристичної організації).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм : закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
2. Про сільський та сільський зелений туризм : проект Закону України від 23 жовтня 2003 р. № 4299, внесений народним депутатом України В. Кафарським (перше читання).
3. Про особисте селянське господарство : закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.
4. Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : постанова Кабінету Міністрів України № 297 від 15.03.2006 р.
5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 18 «Будівельні контракти»: наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205 // Все про бухгалтерський облік. – 2002. – № 84 (751). – С. 60- 61.
7. Арбузова Ю.В. Перспективні напрямки розвитку зеленого туризму в Україні / Ю.В. Арбузова, В.Д. Яковенко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2013. – № 3(4). – С. 120-128.
8. Бабікова К.О. Нормативні засади агротуристичної діяльності в контексті збалансованого розвитку / К.О. Бабікова, К.Д. Ніколаєв, В.М. Ісаєнко // Таврійський науковий вісник, випуск 82. – Херсон. – 2012. – С. – 149 – 155.
9. Боярська М.О. Сутність та визначення економіки вражень на сучасному етапі розвитку економіки України // «Young Scientist», № 4 (31), april, 2016 .- С. 25-29.

10. Власенко І. В. Стан підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні та за кордоном / І. В. Власенко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. – 2017. – № 76. – С. 26-30.

11. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

12. Гальцова І. Зелений туризм: недоліки чинного законодавства / І. Гальцова // Юридичний журнал. – 2008. – № 7/8. – С. 107–110.

13. Гончарук В. Національна екологічна безпека та екологічна паспортизація водних об'єктів / В. Гончарук, Г. Білявський, М. Ковальов, Г. Рубців // Вісник Національної академії наук, №5, 2009. – С. 22–29.

14. Дідик Н. В. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України / Н. В. Дідик, О. В. Варшава // Економіка і суспільство. – 2017. – № 9. – С. 763-767.

15. Дереш Ю. Навряд чи українські готелі зможуть привабити сьогоденних клієнтів на наступний рік [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/vnytrishniy-turyzm-v-ukraini-covid19/30726545.html>

16. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу.- [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://tourlib.net/books_green/dmytruk1.htm

17. Дюк А.А., Н. І. Бурлака Н.І. Розвиток зеленого туризму в Україні // Ефективна економіка .- [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/120.pdf

18. Жолобчук І.М. Екологічна сертифікація як метод реалізації принципів сталого розвитку. Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с. С. 86-89.

19. Застосування маркетингових технологій управління туристичними підприємствами в умовах сучасного бізнес-середовища: Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 19 жовтня 2018 року). – Херсон: ХНТУ. – 2018. – 184 с.

20. Зінько Ю. В. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / Ю. В. Зінько. – Івано-Франківськ, 2003. – 156 с.

21. Зелений туризм дає перші плоди [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/24248078.html>

22. Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с.

23. Зелений офіс: з турботою про довкілля, з вигодою для бізнесу. За ред. О.П. Маслюківської. – К. : ФОП Костюченко О.М, 2009. – 51 с.

24. Ісаєнко В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму на селітебних територіях України / В.М. Ісаєнко, К.О. Бабікова // Агроекологічний журнал : Науково-теоретичний журнал. – 2012. – № 2. — С. 101–103.

25. Екологічний словник: Навч. посіб. / В.В. Прежко та ін. – Харків: ХДАМГ, 1999. –416 с.

26. Екологічні ризики розвитку туризму у Придунав'ї// «Ризики та загрози джерел забруднення (на прикладі Нижньодунайського регіону)» 29 травня 2015 року.- Вилкове, 2015.

27. Категоризація садіб сільського зеленого туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://khoda.gov.ua/s%D1%96lskij-zelenij-turizm--trend-turistichnogo-sezonu-2020>.

28. Кравченко Н.О. Напрямки екологізації туристичної індустрії України // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія "Економіка". - 2005. - Вип. 3(31). - С.72–77.

29. Красікова Ю.І., Шандова Н. В. Проблема індивідуального й суспільного здоров'я в аспекті соціальної відповідальності .- Застосування маркетингових технологій управління туристичними підприємствами в умовах сучасного бізнес-середовища: Матеріали Всеукраїнської науково-

практичної конференції (м. Херсон, 19 жовтня 2018 року). – Херсон: ХНТУ. – 2018. – 184 с. - С.52-54.

30. Косолапов А.Б. Теория и практика экологического туризма: Учебное пособие / А.Б. Косолапов. - М.: КНОРУС, 2005.

31. Кулумбетова Л.Г., Кожина Ж.М. Влияние экологических факторов на оценку стоимости недвижимости / Кулумбетова Л.Г., Кожина Ж.М. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.rusnauka.com/35_PWMN_2008/Economics/38559.doc.htm.

32. Кучер О.О. Зелений туризм – пріоритетна сфера сталого розвитку малого бізнесу в Україні як складова євро інтеграційних процесів. - Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с. С. 89-92.

33. Методика оцінки агроекологічного стану селітебних територій з метою попередження негативних впливів антропогенних і природних чинників на умови проживання сільського населення / За ред. Н.А. Макаренко, Н.В. Палапи. – К., 2010. – 44 с.

34. Методичні рекомендації з управління агротуристичною діяльністю / За ред. В.М. Ісаєнка. – К., 2014. – 71 с.

35. Михайлюк О.Л. Нормативно-правові механізми для підвищення екологічної безпеки туристичної сфери України // Науковий вісник ОНЕУ.- 2017, №.7-8 (249-250). – С.126-140.

36. Михайлюк О.Л. Перспективи розвитку екологічного туризму в Одеській області // Економічні інновації//Збірник наукових праць.- ІПРЕІ.2017.-. - Вып. 65. - С. 95-103.

37. Михайлюк О.Л. Екологічні ризики туристичної діяльності в Одеському регіоні // Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16 травня 2018 р.) / Відп. ред. проф. Л. М. Черчик. – Луцьк, 2018. – 160с.- С.109-112.

38. Михайлюк О.Л. Перспективи розвитку екоготелів в Україні // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених (м. Одеса, 10 квітня 2019 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2019. – 881 с. (С. 103-111).

39. Мотрук М.М. Удосконалення бухгалтерського обліку в зеленому будівництві України .- Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с.

40. Нездоймінов С. Г. Екологізація підприємств готельного господарства регіону як фактор інноваційного розвитку . -Сталий розвиток — XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Національний технічний університет України —Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського / за ред. проф. Хлобистова Є.В. — Київ, 2018. — 668с.

41. Нездоймінов С. Г. Інноваційно–інвестиційне забезпечення формування «зеленого» каркасу туристично–рекреаційних територій України Determinants of Innovation and Investment Development of Multi- Branch Entrepreneurship, Tourism and Hospitality Industry : Collective monograph. / V. Yatsenko, S. Pasiеka, O. Yatsenko and others: [Ed. By Doctor of Economic Sciences, Prof. Yatsenko V.M.]. Nuremberg: Verlag SWG imex GmbH.

42. Нездоймінов С.Г., Галасюк С.С. «Зелёный» курс развития туризма в Украине // International Scientific-Practical Conference «Tourism and Recreation in the 21st Century: Problems and Perspectives». – Azerbaijan Tourism Institute, Baku, 2012.

43. Нездойминов С.Г. «Зелёный» регионализм как императив развития туризма в Украине // Инновационные подходы к решению актуальных проблем сферы сервиса и услуг: Сборник науч. статей по результатам конференций, проведенных в Кировском филиале в 2011 году (Киров, КФ

ФГБОУ СПбГУСЭ). - Вып.5.- Киров: Изд-во ООО «Экс-пресс Принт», 2012 г.

44. Нездойминов С.Г. «Зелений» вектор регіонального туризму // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – Вип. 45(2).

45. Нездойминов С.Г. Развитие регионального туризма в условиях нового глобального «зеленого курса» // Науковий вісник: збірник наукових праць. – Одеса: ОНЕУ, 2012. - №18(170).

46. Нездойминов С.Г., Андреева Н.М. Концептуальні підходи до «зеленого регіоналізму» як екологічного імперативу розвитку рекреації та туризму в Україні // Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. - Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2012. – № 2(64).

47. Нездойминов С.Г., Харічков С.К. Туризм як ключовий сектор стратегії «зеленої» економіки // Економіка Криму: науково-практичний журнал. – Симферополь: АСН України, 2012.- № 1 (38). – С. 52-56.

48. Нездойминов С.Г. «Зеленый» туризм как фактор процессов глобализации в Украинском Придунавье // Век глобализации – 2017. – № 1 (21). – С. 63-72.

49. Ніколаєв К.Д. Паспортизація туристичних об'єктів у межах сільських населених пунктів / К.Д. Ніколаєв, К.О. Бабікова, В.М. Ісаєнко // «Зелена економіка»: перспективи впровадження в Україні: матеріали 56 Міжнародної конференції. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2012. – Т. 2. – С. 121–123.

50. Ніколаєв К.Д. Екологічна паспортизація туристичних об'єктів як складова природоресурсного права / К.Д. Ніколаєв, К.О. Бабікова, В.М. Ісаєнко // Modern trends in scientific thought development: materials digest of the 2nd International Scientific Conference (January 31 – February 14, 2011, Kiev, London). Juridical sciences, open section / All-Ukrainian Academic Union of specialists for professional assessment of scientific research and pedagogical activity. – Odessa: InPress, 2011. – P. 34–36.

51. Ніколаєнко Д.О. Оцінка ефективності екологічного підприємства в Україні // Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с. - С. 199-202.

52. Ожго М. В. Маркетингова діяльність в системі управління підприємством // Застосування маркетингових технологій управління туристичними підприємствами в умовах сучасного бізнес-середовища: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 19 жовтня 2018 року). – Херсон: ХНТУ. – 2018. – 184 с. - С. 83-85.

53. Офіційний сайт будівельної компанії «Еко-дім» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://ekodim.org.ua/>

54. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко.- Одеса : ОНЕУ, 2016. — 262 с.

55. Паш В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України / В. В. Паш // Агросвіт. – 2015. – № 18. – С. 17-22.

56. Петрашко Л.П. Адаптація міжнародної практики «Зелений офіс» в українських компаніях. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/8013/1/Petrashko.pdf>.

57. Подейко О.В. Організація та ефективність зеленого офісу на підприємстві .- Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с. С. 214-216.

58. Плотнікова М. Ф. Споживча кооперація як механізм управління зеленим бізнесом / М. Ф. Плотнікова // Зелений бізнес: життя заради майбутнього : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, 12–13 квіт. 2016 р. – К. : Прінт-сервіс, 2016. – С. 54–56.

59. Програма Green Key [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=586776>

60. Развитие сельского и экологического туризма / Э.Г. Имескенова, И.В. Ишигенов [и др.]; Серия обучающих пособий "RUDECO Переподготовка кадров в сфере развития сельских территорий и экологии" М., 2012. – 145 с.

61. Самсонова В.В. Особливості сертифікації послуг у сфері зеленого туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу : <file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/6057-12050-1-SM.pdf> .- С. 151-157. С. 190-191.

62. Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua/>

63. Садиби сільського "зеленого" туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://grygorivska-gromada.gov.ua/sadibi-silskogo-zelenogo-turizmu-1525724246/>

64. Сагайдак Ю.А., Харченко Т.Б., До питання врахування екологічного фактору в оцінці вартості нерухомості в Україні.- Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с. С. 56-60.

65. Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua/>

66. Стартував Всеукраїнський молодіжний конкурс інноваційних проєктів розвитку туризму на сільських територіях <https://visitkherson.gov.ua/novyny-tourizm/startuvav-vseukrainskij-molodizhnij-konkurs-innovacijnih-proiektiv-rozvitku-turizmu-na-silskih-teritorijah/>

67. Сертифікація “зелёного строительства” по стандарту LEED .- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mcl.kiev.ua/ru/service/sertifikatsiya-zelyonogo-stroitelstva-po-standartu-leed/>

68. Статистична інформація [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2019/358/358.pdf

69. Столярчук П., Домінюк В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму та його категоризація // Вимірювальна техніка та метрологія, № 71, 2010 р. - С. 175-184.

70. Сучасні види інноваційного маркетингу. Маркетинг: теорія і практика [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://studme.com.ua/1822061115078/marketing/sovremennye_vidy_innovatsionnogo_marketinga.htm

71. Тарасова В.В., Малиновский А.С., Рибак М.Ф. Екологічна стандартизація і нормування антропогенного навантаження на природне середовище: навч. посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 276 с.

72. Трохимець О.І., Шелеметьєва Т.В. Дослідження сучасного стану фінансових та економічних відносин у розвитку туризму в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2018/5_2018/9.pdf

73. Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учеб.-метод, пособие. - М.: Финансы и статистика, 2004.

74. Шпак О.Г. Концепція «Зеленого офісу» як джерело досягнення конкурентної переваги підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/1/283-Shpak-460-462.pdf>.

75. Экологическая сертификация гостиниц [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://prohotelia.com/2009/07/%D1%8D%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F->

76. Green Key [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greenkey.org/Menu/Criteria/Hotels>

77. Green Key" в руках Арт-готелю "Баккара"! [Електронний ресурс] – Режим доступу :

http://www.2k.ua/ua/news/public/green_key_for_the_bakkara_art_hotel/

78. Guidelines For Community Based Ecotourism Development. -The Tourism Company, Ledbury, UK, WWF International People and Conversation, Gland, Switzerland, 2001. - 420 p.

79. Junk R Wieviel Touristen pro Hektar Strand? GEO. 1980. Heft 10.

80. Steck B. Sustainable Tourism as a Development Option / B. Steck.

81. Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers. –

82. Washington D.S., 1999. - P. 41.

83. Western D. Defining Ecotourism.-In: Ecotourism: a Guide for planners and Managers. The Ecotourism Society, North bennington, Vermont, 1993.